

Svobodný rozvoj vědeckého bádání po pádu socialistického systému na jedné straně umožnil bez větších omezení věnovat se faleristice, avšak zkostnatělost systému založeného na normovatelné vědecké prestiži nepřináší tolik potřebné nové autory schopné a ochotné řešit teoretické a metodologické problémy.⁷ Projevuje se to jistou rozkolísaností. Máme tu publikující sběratele, kteří jsou spíše nositeli heuristické práce; ta však má i svá omezení.⁸ Chybí totiž vnější kritika samotné disciplíny (hermeneutický přístup), což poprvé jednoznačně zformuloval Tomáš Krejčík.⁹

Zatímco hmotným pramenům faleristiky (tj. vlastním vyznamenáním), které jsou ve středu pozornosti sběratelů, je věnována dostatečná pozornost, písemným a obrazovým pramenům již daleko méně. Vybereme si tedy problém s klasifikací písemných pramenů faleristiky a pokusíme se naznačit jeho řešení.

Základním písemným pramenem jsou příslušné jmenovací či udělovací dokumenty. Právě jejich přesné pojmenování je kamenem úrazu. Pro klasické období faleristiky 19. století si s výhradou vystačíme s německým termínem *Verleihungsurkunde* a českým ekvivalentem *listina*, protože v tomto období svým obsahem a formou odpovídala charakteristice listiny kodifikované diplomatikou.¹⁰ Ovšem společensky překotný a v mnohém případě neortodoxní přístup k zakládání a udělování vyznamenání ve 20. století vedl k terminologické vágnosti, což platí doposud: jde o *udělovací dekrety nebo diplomy*,¹¹ popř. o *jmenovací listiny či dekrety*.¹² Nadto neobsahuje kategorie *písemných pramenů* pouze samotné dokumenty stvrzující udělení vyznamenání. Pokusme se proto nyní o klasifikaci a následnou interpretaci písemných pramenů na řadě příkladů.

1990; Ágnes MAKAI – Vera HÉRI, *Kereszt, érem, csillag. Kítüntetések a magyar történelemben*, 2002; naopak německá jen výjimečně akceptovala širší pojetí faleristiky před vlastní *Ordenskunde*, viz Jörg NIMMERGUT, *Orden Europas*, Augsburg 2001.

7 Nejdále se dostala slovenská faleristika, viz Igor GRAUS, *Stav a perspektivy faleristického bádání na Slovensku*, in: *Genealógia, heraldika a príbuzné disciplíny. Stav a perspektivy. Zborník príspevkov*, Martin 2003, s. 78–84.

8 Sběratelství vyznamenání bylo v socialistické společnosti chápáno jako relikv dób minulých. Velkou zásluhu na prolomení této šablony měla činnost Čs. společnosti drobné plastiky v Praze a především Václava Měříčky. Ovšem jeho přínosná kniha o základech faleristiky byla dostupná jen v němčině či angličtině, viz Václav MĚŘÍČKA, *Faleristik. Ein Buch über Ordenskunde*, Praha 1976. Sběratelské veřejnosti se spíše dostaly do rukou jeho soupisové práce, v nichž se sám nadržel faleristických zásad, ale přiklonil se k metodě filatelie: vytváření chronologického katalogu na základě typů a variant. Tímto přístupem však faleristický materiál doznal značné újmy – sběratelé z něj vyloučili vše kromě samotných vyznamenání (tj. řádů a dekorací).

9 V předmluvě ke knize Ivan KOLÁČNÝ, *Řády a vyznamenání Habsburské monarchie*, Praha 2006.

10 I. HLAVÁČEK – J. KAŠPAR – R. NOVÝ, *Vademecum*, s. 201–204.

11 V. MĚŘÍČKA, *Faleristik*, s. 180; obdobně I. KOLÁČNÝ, *Řády a vyznamenání*, s. 15. Naopak v polské faleristice se používá termín *dyplom*, viz Zbigniew PUCHALSKI, *Dzieje polskich znaków zaszczytnych*, Warszawa 2000.

12 I. KOLÁČNÝ, *Řády a vyznamenání*, s. 11 – předmluva Tomáše Krejčíka, který připomíná, že „faleristická literatura často používá termíny, aniž by přihlížela k již vytvořené terminologii diplomatické“.

SCHÉMA KLASIFIKACE PÍSEMNÝCH PRAMENŮ:

I. Jmenovací a udělovací dokumenty

a) Podle obsahu:

1. Dekret původní
2. Dekret zástupný

b) Podle formy:

1. Listina
2. Diplom
3. Průkaz
4. Provizorní osvědčení
5. Atypické formy

II. Průvodní dokumenty

1. Průvodní list k udělení vyznamenání
2. Návrhy na vyznamenání
3. Řádová statuta, zákonné normy
4. Pravidla pro nošení vyznamenání

III. Osobní dokumenty nositele

1. Genealogické doklady
2. Novinové články
3. Vzpomínky nositelů
4. Vyobrazení

INTERPRETACE SCHÉMATU KLASIFIKACE PÍSEMNÝCH PRAMENŮ:

I. Jmenovací a udělovací dokumenty

a) Podle obsahu je lze rozdělit na:

1. Dekret původní

Dekret lze chápat jako obecný název pro úřední výnos, jenž je závěrečným právním aktem udělení vyznamenání konkrétní osobě/kolektivu po všech jeho časových fázích (návrh, projednání, schválení, udělení). Původnost dekretu spočívá v jeho vydavateli, jímž je panovník, státoprávní či veřejná instituce a orgány na podkladě zákona či vládního nařízení. Lze uvést některé příklady: jestliže je zakladatelem vyznamenání panovník jako suverén řádu, je oprávněn jedině on k nim vydávat dekrety, nebo existuje-li řádová kapitula, může být tato pravomoc přenesena na ni. V Československu uděloval státní vyznamenání prezident republiky, jenž mohl zmocnit vládu a rezortní ministry, aby jeho jménem vyznamenání udělovali, tj. i vydávali k nim příslušné dekrety. Obecně tedy platí, že zřizovatel vyznamenání je zároveň vydavatelem